

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Educatieve werken

Visser, D.J.G.

Citation

Visser, D. J. G. (2024). Educatieve werken. In *Transparantie over exploitatiecontracten* (pp. 33-38). Den Haag: Boom Juridisch. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4212468>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC 4.0 license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4212468>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

TRANSPARANTIE OVER EXPLOITATIECONTRACTEN

Wat is een redelijke vergoeding?

Onder redactie van:

Dirk Visser

Met bijdragen van:

Dirk Visser, Annemarie van Toorn en Martijn David, Wirt Soetenhorst,
Otto Volgenant, Margriet Koedooder, Roland Wigman, Marcel de Zwaan,
Elles Masselink, Renske Hendriksen en Bertil van Kaam

Boom

Aanbevolen citeerwijze: D.J.G. Visser (red.), *Transparantiebundel*, Den Haag: Boom 2024, p. xxx.

Omslagontwerp en opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag

© 2024 De auteurs | Boom (Den Haag)

Dit boek is gepubliceerd in open access met licentie CC-BY-NC-SA. Onverminderd de afspraken over reproductie en de readerregeling staat deze licentie hergebruikers toe het materiaal te verspreiden, te verspreiden, aan te passen en erop voort te bouwen, in elk medium of formaat voor niet-commerciële doeleinden, en alleen zolang de naam van de maker wordt vermeld. Als u het materiaal herschikt, aanpast of erop voortbouwt, moet u het gewijzigde materiaal onder identieke voorwaarden in licentie geven.

Voor zover het maken van verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet of de reproductie van Stichting Reprorecht dient daarvoor een billijke vergoeding te worden voldaan aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het verveelvoudigen en openbaar maken van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave als toelichting bij het onderwijs, bijvoorbeeld in een (digitale) leeromgeving of een reader (art. 16 Auteurswet), dient een regeling te worden getroffen met Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

ISBN 978-94-6212-964-1

NUR 820

www.boom.nl

www.boom.nl/juridisch

3

EDUCATIEVE WERKEN

Dirk Visser

Dirk Visser is hoogleraar intellectuele eigendomsrecht in Leiden (sinds 2003) en advocaat in Amsterdam (sinds 1996).

SPECIFIEKE KENMERKEN VAN DE EXPLOITATIE

Deze bijdrage gaat over de overeenkomst tussen een auteur en een uitgever over een publicatie bestemd voor het onderwijs. Dergelijke publicaties maken vaak deel uit van een methode die wordt geschreven door meerdere auteurs, bestaan uit meerdere delen op verschillende niveaus (leerjaren en schooltypen) en met verschillende onderdelen zoals hoofdboeken, werkboeken, antwoordenboeken en online producten. Het gaat vaak om producten met een lange ontwikkeltijd, soms wel vijf jaar of meer, en een lange looptijd, soms vijf of tien jaar of meer, en een intensieve bemoeienis door de uitgever. De uitgever geeft zeer specifieke instructies, is intensief betrokken bij het ontwikkelen van de opzet en de structuur en geeft allerlei randvoorwaarden voor de uitgave.

De auteur van een educatieve publicatie is meestal een inhoudelijk deskundige op een bepaald gebied. Vaak is hij of zij zelf werkzaam of werkzaam geweest in het onderwijs. Het zijn van educatief auteur is vaak een bijbaan naast een baan in het onderwijs of onderwijswerkzaamheden als zzp'er. Er zijn heel weinig educatieve auteurs die kunnen leven van uitsluitend hun werkzaamheden als educatief auteur. Medewerking aan een succesvolle methode kan echter lucratief zijn.

Nederland kent een aantal grote uitgevers van educatieve publicaties. De grootste zijn Noordhoff, Malmberg, ThiemeMeulenhoff en Zwijsen. Daarnaast zijn er veel kleinere educatieve uitgevers.

Het educatieve auteurscontract wordt gesloten voordat het werk is geschreven en het initiatief gaat meestal uit van de uitgever. Bij educatieve uitgaven is er vaak sprake van een rechtenoverdracht, omdat het werk van auteurs zich vermengt met dat van eerdere en toekomstige auteurs en met het werk van (werknemers van) de uitgever,

en de uitgever voor de continuïteit van de exploitatie over alle rechten wil kunnen beschikken. In ruil voor de overdracht ontvangt de auteur een vergoeding. Deze omvat zowel de vergoeding voor de werkzaamheden als de (billijke) vergoeding voor de overdracht en voor de verlening van de exploitatiebevoegdheid.

Foto's, illustraties en grafieken in educatieve uitgaven worden meestal afgekocht voor onbepaalde tijd of voor een bepaalde termijn, een bepaalde oplage of voor bepaalde exploitatievormen. De afspraken daarover worden hier niet uitgebreid besproken, maar het is belangrijk dat de afspraken daarover ook goed worden vastgelegd. Dit is de verantwoordelijkheid van de uitgever.

In het contract moet duidelijk worden beschreven wat de auteur moet gaan doen. De werkzaamheden en de kwaliteitseisen moeten duidelijk worden omschreven. De belangrijkste werkzaamheden zijn meestal het bedenken en schrijven van teksten, na instructie en overleg met uitgever, redactie en medeauteurs. Dat schrijven moet vervolgens voor een bepaalde afgesproken datum gebeuren. Vervolgens wordt het werk geaccepteerd. Het is van belang om vast te leggen aan welke criteria het werk moet voldoen om te worden geaccepteerd. Daarna moet er vaak worden gecorrigeerd of herzien. Ook daar moeten duidelijke afspraken over worden gemaakt. Tegenwoordig maken uitgevers vaak gebruik van contentmanagementsystemen waarmee een boek of digitale content efficiënter kan worden samengesteld, waarbij er ook werk naar de auteur verschuift dat vroeger door een redacteur bij de uitgever werd gedaan. Auteurs worden vaker geacht de inhoud te updaten. De auteur moet zich steeds afvragen of de hoeveelheid werk die hij moet verrichten in een goede verhouding staat met de vergoeding die hij ontvangt.

Bij educatieve uitgaven is er vaak sprake van auteursteams. Vaak bestaan auteurssteams uit auteurs en eindredacteurs, soms ook conceptauteurs. Deze personen hebben verschillende rollen in een team, er behoren verschillende taken bij en de vergoeding die ertegenover staat is ook verschillend. Van belang is dat goed wordt vastgelegd wie wat doet, hoe de royalty's worden verdeeld en hoe de samenstelling van het team kan worden gewijzigd.

EEN BILLIJKE VERGOEDING

In de educatieve uitgeverij is het gebruikelijk dat alle rechten met betrekking tot alle exploitatievormen worden overgedragen. Bij de vergoeding moet daar rekening mee worden gehouden. Bij de bepaling van de vergoeding moeten alle exploitatievormen worden ingecalculeerd. De royalty is verschuldigd over alle exploitatievormen. Een lumpsum moet billijk zijn in het licht van alle exploitatie die daadwerkelijk plaatsvindt.

In de educatieve uitgeverij is een royalty voor auteurs die een substantiële bijdrage leveren van oudsher gebruikelijk. Bij niet-substantiële bijdragen en met name bij beeld is een lumpsumbetaling gebruikelijk.

De royalty bij educatieve uitgaven bedraagt meestal tussen de 8 en de 12%. Vaak is de royalty 10% en die is niet onderhandelbaar.

Omdat er meestal veel meer auteurs bij een educatieve uitgave betrokken zijn, moet dat percentage vervolgens worden gedeeld over alle auteurs. Dat gebeurt meestal via een verdeelsleutel, de 'puntenpot'. Iedere auteur krijgt een aantal 'punten', gebaseerd op zijn aandeel in de uitgave. De totale 'royalty-pot' wordt vervolgens verdeeld op basis van het aantal punten dat een auteur heeft. De afspraak over de verdeling van de punten is dus heel belangrijk. Soms gebeurt de verdeling door de uitgever, soms door de hoofdredactie en soms in overleg met alle auteurs. Hoe het ook gebeurt, de auteur zou eigenlijk vooraf moeten weten hoeveel punten en dus hoeveel royalty hij krijgt. In de praktijk wordt de royaltyverdeling pas later bepaald en aangepast en is deze dus niet voor het begin van de werkzaamheden bekend. Het is dus zaak om dit goed in de gaten te houden. Het is ook de bedoeling dat van tevoren de uitgangspunten voor de verdeling van de punten worden vastgelegd (dus: voor een tekst of theorie krijg je zoveel, voor een paragraaf met opdrachten zoveel, voor een toets zoveel, et cetera), maar hoeveel punten je krijgt is afhankelijk van het werk dat je doet. Dat is vaak net wat meer, net wat anders, net wat minder, je werd ziek, je nam wat van een auteur over die ziek werd. Het is belangrijk om erop te letten wie er meedelen in die 'puntenpot'.

Ook de afspraken over de mogelijkheden de puntenaantallen later aan te passen moeten duidelijk zijn. Die verdeelsleutel zal namelijk in veel gevallen in de loop van de tijd regelmatig moet worden bijgesteld als er nieuw werk wordt toegevoegd, oud werk verdwijnt en er auteurs toetreden en verdwijnen. Het moet voor de auteur duidelijk zijn hoe dat precies gebeurt.

De royalty wordt meestal berekend over het bedrag, vrij van btw en verleende kortingen, dat door de uitgever is ontvangen in verband met de exploitatie van het Werk.

Het moet duidelijk zijn welke bedragen in mindering worden gebracht op de omzet waar de royalty over wordt betaald. Geen korting, maar ook geen onderdeel van de omzet waar de royalty over wordt berekend, is de btw die aan de Belastingdienst moet worden betaald. De btw voor educatieve boeken is momenteel 9%. Schoolboeken worden soms geleverd in een pakket dat ook andere onderwijsmaterialen bevat. Bijvoorbeeld werkboeken of werkschriften, kopieerboeken, cd-roms en dvd's. Deze vallen onder bepaalde voorwaarden ook onder het 9%-tarief.

Bij kortingen die in mindering mogen worden gebracht moet het gaan om kortingen die daadwerkelijk aan derden worden verleend, zoals bijvoorbeeld de

boekhandelskorting. De boekhandelskorting voor educatieve boeken wordt vastgesteld door de tussenboekhandel. Deze bedraagt meestal tussen de 20 en de 24%. (Bron: website Centraal Boekhuis: servicemedia.cb.nl.)

Soms geven uitgevers ook kortingen aan andere tussenpersonen, zoals distributeurs die een belangrijke rol spelen bij de verspreiding van leermiddelen.

Onlineproducten worden steeds belangrijker en het is niet altijd eenvoudig om de omzet ten aanzien van onlineproducten toe te rekenen aan bepaalde uitgaven of auteurs. Toch moet dat gebeuren. Over de volledige relevante omzet is een vergoeding aan de auteur verschuldigd. Dus moet duidelijk zijn hoe die omzet wordt toegerekend aan bepaalde uitgaven of auteurs.

Rechten voor andere landen of andere talen zitten meestal niet inbegrepen in de overdracht. Als dat wel zo is dient te worden vastgelegd wat voor vergoeding de auteur krijgt als dergelijke exploitatie gaat plaatsvinden of dat daar te zijner tijd afspraken over zullen worden gemaakt.

Foto's, illustraties en grafieken in educatieve uitgaven worden meestal afgekocht voor onbepaalde tijd of voor een bepaalde termijn, een bepaalde oplage of voor bepaalde exploitatievormen. De afspraken daarover worden hier niet uitgebreid besproken, maar het is belangrijk dat die afspraken ook goed worden vastgelegd. Dit is de verantwoordelijkheid van de uitgever. Op Pictoright.nl staat een tarievenlijst met richtbedragen die Pictoright aan de bij haar aangesloten fotografen adviseert. Die lijst is niet bindend, het tarief moet door partijen worden overeengekomen. Een lumpsumvergoeding wordt meestal betaald zodra de werkzaamheden zijn afgerond en het werk is ingeleverd en geaccepteerd. Een royalty wordt meestal pas betaald enkele maanden nadat het boekjaar waarin de omzet is behaald is afgesloten, meestal vóór 1 april.

Als de auteur een lumpsumvergoeding heeft gekregen en er wordt onevenredig veel geld verdiend met de uitgave, kan de auteur recht hebben op een aanvullende vergoeding. De bewijslast van de onevenredigheid ligt bij de auteur. In de praktijk is er nog erg weinig ervaring met dit soort bestsellerclaims, en al helemaal niet in de educatieve uitgeverij. Omdat een royaltyvergoeding gebruikelijk is in de educatieve uitgeverij zal een bestsellerclaim daar ook niet snel voorkomen, hoewel het in theorie wel mogelijk is. Wanneer beeldmateriaal wordt ingekocht bij stockfotobureaus wordt daar meestal in de vorm van een lumpsumvergoeding voor afgerekend, waarbij toestemming wordt verkregen voor gebruik voor een bepaalde editie of een bepaalde periode. Er is nog geen ervaring met bestsellerclaims bij gebruik van stockfotografie. Gezien het algemene karakter ervan liggen bestsellerclaims daarbij ook niet zo voor de hand.

Als een educatief werk op voorheen onbekende wijze wordt geëxploiteerd, is daar meestal ook de overeengekomen royaltyvergoeding op van toepassing en er is dan daarnaast geen aanvullende vergoeding verschuldigd. In geval van een lumpsum-vergoeding is mogelijk wel een aanvullende vergoeding verschuldigd.

De auteur moet zijn werkzaamheden altijd kunnen beëindigen. Daar staat tegenover dat de uitgever het recht heeft het werk dan door iemand anders te laten voortzetten. Als de auteur zijn werkzaamheden beëindigt, mag de uitgever het werk daarna blijven gebruiken en moet hij daar proportioneel voor blijven betalen. Als de uitgever besluit om het werk niet uit te geven of de uitgave te staken terwijl de verschuldigde vergoeding de vorm had van een royalty en er zijn nog niet of nauwelijks royalty's uitgekeerd, dan moet de uitgever de auteur afhankelijk van de omstandigheden nog een redelijke vergoeding betalen voor zijn werkzaamheden.

(ON)VOLDOENDE EXPLOITATIE

Als het werk niet meer wordt geëxploiteerd, moeten de rechten in beginsel terug worden overgedragen aan de auteur. Bij omvangrijke methodes met veel auteurs en veel inbreng van de uitgever is dat niet eenvoudig, omdat de inbreng moeilijk te scheiden is. Als bepaalde delen van het werk wel duidelijk te scheiden zijn en onmiskenbaar van een bepaalde auteur zijn, dan moeten in geval van onvoldoende exploitatie de rechten op die delen terug naar de auteur. Als een methode in zijn geheel niet meer wordt geëxploiteerd, moeten de rechten op de gehele methode terug naar de auteursgroep. Maar als de uitgever zelf ook deels rechthebbende of verzamel-auteursrechthebbende is of bijvoorbeeld databankrechten kan doen gelden op de methode, ontstaat er een gemeenschappelijk auteursrecht en daarmee een juridische gemeenschap waarbinnen de deelgenoten zich te goeder trouw jegens elkaar moeten gedragen. Dat betekent dat partijen zich redelijk tegenover elkaar moeten gedragen en niet exploitatie moeten gaan tegenhouden als ze daar geen goede reden voor hebben.

Als het educatieve werk in gewijzigde vorm, bijvoorbeeld in de vorm van een nieuwe druk, verder wordt geëxploiteerd, geldt dat als voldoende exploitatie van het werk als geheel. Dan kunnen de makers van de oude druk niet de rechten daarop terug claimen met als argument dat dat werk niet meer als zodanig wordt geëxploiteerd.

BENODIGDE INFORMATIE VOOR SIGNIFICANTE BIJDAGEN

Op grond van de wet heeft iedere auteur die een significante bijdrage levert recht op een jaarlijks overzicht van alle relevante inkomsten. Het is aannemelijk dat iedere auteur die recht heeft op een royalty ook een significante bijdrage heeft geleverd en dus recht heeft op een jaarlijks exploitatieoverzicht.

Auteurs die een lumpsum zijn overeengekomen kunnen ook een significante bijdrage hebben geleverd en dan hebben ze in beginsel ook recht op een jaarlijks overzicht. Alleen is het (nog) niet gebruikelijk dat dergelijke auteurs ook een jaarlijks overzicht krijgen, vanwege de administratieve lasten voor de uitgever en omdat ze er in de meeste gevallen toch niks aan hebben. Ze hebben wel sowieso recht op een overzicht van de exploitatie-inkomsten op hun verzoek als ze denken dat er sprake zou kunnen zijn van een onevenredigheid tussen de inkomsten van de uitgever en de ontvangen vergoeding.

Een royaltyoverzicht moet duidelijk maken hoeveel er met welke exploitatievorm is omgezet. Meestal krijgt de auteur een soort uitdraai uit het computersysteem van de uitgever waaruit blijkt hoeveel is verdiend met de methode, opgesplitst in delen van de methode en vaak in een paar exploitatievormen, zoals in druk en online.

Of dat overzicht 100% klopt kan de auteur meestal niet goed beoordelen. Het is daarom gebruikelijk om af te speken dat de auteur het recht heeft om eenmaal per jaar op eigen kosten de administratie van de uitgever door een registeraccountant te laten controleren. Daarbij is meestal de afspraak dat als bij controle blijkt dat de uitgever zich ten nadele van de auteur 'aan niet te verwaarlozen fouten of verzuimen schuldig heeft gemaakt', de kosten van de controle voor rekening van de uitgever komen.

Omdat zo'n controle door een registeraccountant duizenden euro's kost, maakt bijna niemand daar gebruik van. Als stok achter de deur heeft het wel enige zin, maar het zou beter zijn om een andere, goedkopere controlemogelijkheid af te spreken. Die zou dan ook in een modelcontract kunnen worden verwerkt. Daar ligt een mooie taak voor de brancheorganisaties van auteurs en uitgevers.